

The page features a highly decorative border with intricate scrollwork and floral motifs. The content is organized into several columns and rows, each containing handwritten text and numerical data. The entries are written in a cursive script typical of the 17th or 18th century.

Column 1	Column 2	Column 3	Column 4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
<p><i>Prinlic.</i></p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td></tr> <tr><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td></tr> <tr><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td>32</td></tr> <tr><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td></tr> <tr><td>37</td><td>38</td><td>39</td><td>40</td></tr> <tr><td>41</td><td>42</td><td>43</td><td>44</td></tr> <tr><td>45</td><td>46</td><td>47</td><td>48</td></tr> <tr><td>49</td><td>50</td><td>51</td><td>52</td></tr> <tr><td>53</td><td>54</td><td>55</td><td>56</td></tr> <tr><td>57</td><td>58</td><td>59</td><td>60</td></tr> <tr><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td></tr> <tr><td>65</td><td>66</td><td>67</td><td>68</td></tr> <tr><td>69</td><td>70</td><td>71</td><td>72</td></tr> <tr><td>73</td><td>74</td><td>75</td><td>76</td></tr> <tr><td>77</td><td>78</td><td>79</td><td>80</td></tr> <tr><td>81</td><td>82</td><td>83</td><td>84</td></tr> <tr><td>85</td><td>86</td><td>87</td><td>88</td></tr> <tr><td>89</td><td>90</td><td>91</td><td>92</td></tr> <tr><td>93</td><td>94</td><td>95</td><td>96</td></tr> <tr><td>97</td><td>98</td><td>99</td><td>100</td></tr> </table> <p><i>Naam Comid</i> <i>Jan & Saminga</i></p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	<p><i>De wegh G</i></p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td></tr> <tr><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td></tr> <tr><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td>32</td></tr> <tr><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td></tr> <tr><td>37</td><td>38</td><td>39</td><td>40</td></tr> <tr><td>41</td><td>42</td><td>43</td><td>44</td></tr> <tr><td>45</td><td>46</td><td>47</td><td>48</td></tr> <tr><td>49</td><td>50</td><td>51</td><td>52</td></tr> <tr><td>53</td><td>54</td><td>55</td><td>56</td></tr> <tr><td>57</td><td>58</td><td>59</td><td>60</td></tr> <tr><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td></tr> <tr><td>65</td><td>66</td><td>67</td><td>68</td></tr> <tr><td>69</td><td>70</td><td>71</td><td>72</td></tr> <tr><td>73</td><td>74</td><td>75</td><td>76</td></tr> <tr><td>77</td><td>78</td><td>79</td><td>80</td></tr> <tr><td>81</td><td>82</td><td>83</td><td>84</td></tr> <tr><td>85</td><td>86</td><td>87</td><td>88</td></tr> <tr><td>89</td><td>90</td><td>91</td><td>92</td></tr> <tr><td>93</td><td>94</td><td>95</td><td>96</td></tr> <tr><td>97</td><td>98</td><td>99</td><td>100</td></tr> </table> <p><i>J. Taminga</i> <i>tot Uy</i> <i>Roob. d'kone</i></p> <p><i>Henrich Jans de</i> <i>West. Kuisens</i></p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	<p><i>J. Taminga</i> <i>tot Uy</i> <i>Roob. d'kone</i></p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td></tr> <tr><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td></tr> <tr><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td>32</td></tr> <tr><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td></tr> <tr><td>37</td><td>38</td><td>39</td><td>40</td></tr> <tr><td>41</td><td>42</td><td>43</td><td>44</td></tr> <tr><td>45</td><td>46</td><td>47</td><td>48</td></tr> <tr><td>49</td><td>50</td><td>51</td><td>52</td></tr> <tr><td>53</td><td>54</td><td>55</td><td>56</td></tr> <tr><td>57</td><td>58</td><td>59</td><td>60</td></tr> <tr><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td></tr> <tr><td>65</td><td>66</td><td>67</td><td>68</td></tr> <tr><td>69</td><td>70</td><td>71</td><td>72</td></tr> <tr><td>73</td><td>74</td><td>75</td><td>76</td></tr> <tr><td>77</td><td>78</td><td>79</td><td>80</td></tr> <tr><td>81</td><td>82</td><td>83</td><td>84</td></tr> <tr><td>85</td><td>86</td><td>87</td><td>88</td></tr> <tr><td>89</td><td>90</td><td>91</td><td>92</td></tr> <tr><td>93</td><td>94</td><td>95</td><td>96</td></tr> <tr><td>97</td><td>98</td><td>99</td><td>100</td></tr> </table> <p><i>Jan Samsen de</i> <i>Roob. d'kone</i></p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	<p><i>J. Taminga</i> <i>tot Uy</i> <i>Roob. d'kone</i></p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td></tr> <tr><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td></tr> <tr><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td>32</td></tr> <tr><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td></tr> <tr><td>37</td><td>38</td><td>39</td><td>40</td></tr> <tr><td>41</td><td>42</td><td>43</td><td>44</td></tr> <tr><td>45</td><td>46</td><td>47</td><td>48</td></tr> <tr><td>49</td><td>50</td><td>51</td><td>52</td></tr> <tr><td>53</td><td>54</td><td>55</td><td>56</td></tr> <tr><td>57</td><td>58</td><td>59</td><td>60</td></tr> <tr><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td></tr> <tr><td>65</td><td>66</td><td>67</td><td>68</td></tr> <tr><td>69</td><td>70</td><td>71</td><td>72</td></tr> <tr><td>73</td><td>74</td><td>75</td><td>76</td></tr> <tr><td>77</td><td>78</td><td>79</td><td>80</td></tr> <tr><td>81</td><td>82</td><td>83</td><td>84</td></tr> <tr><td>85</td><td>86</td><td>87</td><td>88</td></tr> <tr><td>89</td><td>90</td><td>91</td><td>92</td></tr> <tr><td>93</td><td>94</td><td>95</td><td>96</td></tr> <tr><td>97</td><td>98</td><td>99</td><td>100</td></tr> </table> <p><i>Prinlic</i></p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
29	30	31	32																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
33	34	35	36																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
37	38	39	40																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
41	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
45	46	47	48																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
49	50	51	52																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
53	54	55	56																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
57	58	59	60																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
61	62	63	64																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
65	66	67	68																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
69	70	71	72																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
73	74	75	76																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
77	78	79	80																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
81	82	83	84																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
85	86	87	88																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
89	90	91	92																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
93	94	95	96																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
29	30	31	32																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
33	34	35	36																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
37	38	39	40																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
41	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
45	46	47	48																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
49	50	51	52																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
53	54	55	56																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
57	58	59	60																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
61	62	63	64																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
65	66	67	68																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
69	70	71	72																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
73	74	75	76																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
77	78	79	80																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
81	82	83	84																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
85	86	87	88																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
89	90	91	92																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
93	94	95	96																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
29	30	31	32																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
33	34	35	36																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
37	38	39	40																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
41	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
45	46	47	48																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
49	50	51	52																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
53	54	55	56																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
57	58	59	60																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
61	62	63	64																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
65	66	67	68																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
69	70	71	72																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
73	74	75	76																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
77	78	79	80																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
81	82	83	84																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
85	86	87	88																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
89	90	91	92																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
93	94	95	96																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
29	30	31	32																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
33	34	35	36																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
37	38	39	40																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
41	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
45	46	47	48																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
49	50	51	52																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
53	54	55	56																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
57	58	59	60																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
61	62	63	64																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
65	66	67	68																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
69	70	71	72																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
73	74	75	76																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
77	78	79	80																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
81	82	83	84																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
85	86	87	88																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
89	90	91	92																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
93	94	95	96																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
<p><i>Prinlic</i></p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td></tr> <tr><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td></tr> <tr><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td>32</td></tr> <tr><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td></tr> <tr><td>37</td><td>38</td><td>39</td><td>40</td></tr> <tr><td>41</td><td>42</td><td>43</td><td>44</td></tr> <tr><td>45</td><td>46</td><td>47</td><td>48</td></tr> <tr><td>49</td><td>50</td><td>51</td><td>52</td></tr> <tr><td>53</td><td>54</td><td>55</td><td>56</td></tr> <tr><td>57</td><td>58</td><td>59</td><td>60</td></tr> <tr><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td></tr> <tr><td>65</td><td>66</td><td>67</td><td>68</td></tr> <tr><td>69</td><td>70</td><td>71</td><td>72</td></tr> <tr><td>73</td><td>74</td><td>75</td><td>76</td></tr> <tr><td>77</td><td>78</td><td>79</td><td>80</td></tr> <tr><td>81</td><td>82</td><td>83</td><td>84</td></tr> <tr><td>85</td><td>86</td><td>87</td><td>88</td></tr> <tr><td>89</td><td>90</td><td>91</td><td>92</td></tr> <tr><td>93</td><td>94</td><td>95</td><td>96</td></tr> <tr><td>97</td><td>98</td><td>99</td><td>100</td></tr> </table> <p><i>Jan Samsen de</i> <i>Roob. d'kone</i></p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	<p><i>J. Taminga</i> <i>tot Uy</i> <i>Roob. d'kone</i></p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td></tr> <tr><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td></tr> <tr><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td>32</td></tr> <tr><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td></tr> <tr><td>37</td><td>38</td><td>39</td><td>40</td></tr> <tr><td>41</td><td>42</td><td>43</td><td>44</td></tr> <tr><td>45</td><td>46</td><td>47</td><td>48</td></tr> <tr><td>49</td><td>50</td><td>51</td><td>52</td></tr> <tr><td>53</td><td>54</td><td>55</td><td>56</td></tr> <tr><td>57</td><td>58</td><td>59</td><td>60</td></tr> <tr><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td></tr> <tr><td>65</td><td>66</td><td>67</td><td>68</td></tr> <tr><td>69</td><td>70</td><td>71</td><td>72</td></tr> <tr><td>73</td><td>74</td><td>75</td><td>76</td></tr> <tr><td>77</td><td>78</td><td>79</td><td>80</td></tr> <tr><td>81</td><td>82</td><td>83</td><td>84</td></tr> <tr><td>85</td><td>86</td><td>87</td><td>88</td></tr> <tr><td>89</td><td>90</td><td>91</td><td>92</td></tr> <tr><td>93</td><td>94</td><td>95</td><td>96</td></tr> <tr><td>97</td><td>98</td><td>99</td><td>100</td></tr> </table> <p><i>Prinlic</i></p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	<p><i>J. Taminga</i> <i>tot Uy</i> <i>Roob. d'kone</i></p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td></tr> <tr><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td></tr> <tr><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td>32</td></tr> <tr><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td></tr> <tr><td>37</td><td>38</td><td>39</td><td>40</td></tr> <tr><td>41</td><td>42</td><td>43</td><td>44</td></tr> <tr><td>45</td><td>46</td><td>47</td><td>48</td></tr> <tr><td>49</td><td>50</td><td>51</td><td>52</td></tr> <tr><td>53</td><td>54</td><td>55</td><td>56</td></tr> <tr><td>57</td><td>58</td><td>59</td><td>60</td></tr> <tr><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td></tr> <tr><td>65</td><td>66</td><td>67</td><td>68</td></tr> <tr><td>69</td><td>70</td><td>71</td><td>72</td></tr> <tr><td>73</td><td>74</td><td>75</td><td>76</td></tr> <tr><td>77</td><td>78</td><td>79</td><td>80</td></tr> <tr><td>81</td><td>82</td><td>83</td><td>84</td></tr> <tr><td>85</td><td>86</td><td>87</td><td>88</td></tr> <tr><td>89</td><td>90</td><td>91</td><td>92</td></tr> <tr><td>93</td><td>94</td><td>95</td><td>96</td></tr> <tr><td>97</td><td>98</td><td>99</td><td>100</td></tr> </table> <p><i>Prinlic</i></p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	<p><i>J. Taminga</i> <i>tot Uy</i> <i>Roob. d'kone</i></p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td></tr> <tr><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td></tr> <tr><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td>32</td></tr> <tr><td>33</td><td>34</td><td>35</td><td>36</td></tr> <tr><td>37</td><td>38</td><td>39</td><td>40</td></tr> <tr><td>41</td><td>42</td><td>43</td><td>44</td></tr> <tr><td>45</td><td>46</td><td>47</td><td>48</td></tr> <tr><td>49</td><td>50</td><td>51</td><td>52</td></tr> <tr><td>53</td><td>54</td><td>55</td><td>56</td></tr> <tr><td>57</td><td>58</td><td>59</td><td>60</td></tr> <tr><td>61</td><td>62</td><td>63</td><td>64</td></tr> <tr><td>65</td><td>66</td><td>67</td><td>68</td></tr> <tr><td>69</td><td>70</td><td>71</td><td>72</td></tr> <tr><td>73</td><td>74</td><td>75</td><td>76</td></tr> <tr><td>77</td><td>78</td><td>79</td><td>80</td></tr> <tr><td>81</td><td>82</td><td>83</td><td>84</td></tr> <tr><td>85</td><td>86</td><td>87</td><td>88</td></tr> <tr><td>89</td><td>90</td><td>91</td><td>92</td></tr> <tr><td>93</td><td>94</td><td>95</td><td>96</td></tr> <tr><td>97</td><td>98</td><td>99</td><td>100</td></tr> </table> <p><i>Prinlic</i></p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
29	30	31	32																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
33	34	35	36																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
37	38	39	40																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
41	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
45	46	47	48																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
49	50	51	52																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
53	54	55	56																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
57	58	59	60																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
61	62	63	64																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
65	66	67	68																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
69	70	71	72																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
73	74	75	76																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
77	78	79	80																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
81	82	83	84																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
85	86	87	88																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
89	90	91	92																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
93	94	95	96																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
29	30	31	32																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
33	34	35	36																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
37	38	39	40																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
41	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
45	46	47	48																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
49	50	51	52																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
53	54	55	56																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
57	58	59	60																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
61	62	63	64																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
65	66	67	68																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
69	70	71	72																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
73	74	75	76																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
77	78	79	80																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
81	82	83	84																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
85	86	87	88																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
89	90	91	92																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
93	94	95	96																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
29	30	31	32																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
33	34	35	36																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
37	38	39	40																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
41	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
45	46	47	48																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
49	50	51	52																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
53	54	55	56																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
57	58	59	60																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
61	62	63	64																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
65	66	67	68																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
69	70	71	72																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
73	74	75	76																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
77	78	79	80																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
81	82	83	84																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
85	86	87	88																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
89	90	91	92																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
93	94	95	96																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
29	30	31	32																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
33	34	35	36																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
37	38	39	40																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
41	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
45	46	47	48																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
49	50	51	52																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
53	54	55	56																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
57	58	59	60																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
61	62	63	64																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
65	66	67	68																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
69	70	71	72																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
73	74	75	76																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
77	78	79	80																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
81	82	83	84																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
85	86	87	88																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
89	90	91	92																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
93	94	95	96																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																

De Groningse verpondingsregisters

R.F.J. Paping

I N H O U D

INLEIDING	315
Definiëring van de bron	315
1 HISTORISCHE SITUERING	316
2 ADMINISTRATIEVE ONTSTAANSGESCHIEDENIS	317
Ontstaansgeschiedenis van de bron	317
Uitvoering en procedures	320
3 VISUELE KENNISMAKING	322
4 BRONKRITISCH COMMENTAAR	328
Interpretatie en betrouwbaarheid van de gegevens in de bron	328
Gerelateerde en toetsingsbronnen	330
Mogelijke gebruikswijzen van de bron in historisch onderzoek	331
NOTEN	333
BIJLAGEN	337
A Vindplaatsen	337
B Gedrukte bronnen, literatuur en toegangen	337
C Begrippenlijst	338

INLEIDING

Definiëring van de bron

Onder een verponding werd in het verleden aan de ene kant een belasting op vaste goederen (landerijen en huizen en dergelijke) verstaan. Aan de andere kant werd het begrip gebruikt om de verdeling van een door de overheid geheven schatting in een bepaald gebied over diverse steden en dorpen aan te duiden.¹ De Groningse verponding had dus elementen van beide definities in zich. In feite was het een grondbelasting. In daarvoor aangelegde schatregisters werd vastgesteld hoeveel belasting er betaald moest worden van de diverse landerijen en wie er belastingplichtig waren. Deze registers hadden echter vooral tot doel te bepalen hoeveel elk kerspel en niet zozeer elke belastingplichtige moest bijdragen in iedere verponding. Deze bijdrage bleef over lange perioden stabiel, zodat de provinciale overheid zelf niet geregeld nieuwe registers nodig had. De inning van de vaste aanslag van het kerspel in de verponding was geheel en al een zaak van de plaatselijke schatbeurder.

De bewaard gebleven Groningse schatregisters uit 1630 en 1721 geven een tamelijk volledig overzicht van het beklemd of eigenerfde landgebruik en in 1721 ook van de landeigendom in grote delen van de provincie. Met de term beklemd landgebruik wordt aangegeven dat de gebruiker (meier) het land vast huurde van een zogenaamde blooteigenaar. In de praktijk was het behalve in geval van wanbetaling niet eenvoudig een dergelijke huurder of meier van het land te zetten en dat werd in de loop van de achttiende eeuw steeds moeilijker.² Fiscaal was de meier dan ook meestal diegene die de verponding moest betalen. In het begin van de zeventiende eeuw en in de jaren rond 1672 zijn er echter ook enkele malen verpondingen uitgeschreven die opgebracht moesten worden door de eigenaren van het land.³

Van de verponding resteert slechts een beperkte hoeveelheid archivalia. In dit broncommentaar wordt om die reden eveneens op andere fiscaal getinte bronnen in Groningen gewezen die inzicht bieden in de namen van de eigenaren en gebruikers van onroerend goed. Ook in grote delen van de rest van het huidige Nederland werd onder de naam verponding een bepaalde belasting geheven. Er waren vaak grote verschillen met de Groningse situatie, waar echter hier geen verdere aandacht aan zal worden besteed.

1 HISTORISCHE SITUERING

De verponding vormde in de zeventiende en achttiende eeuw één van de belangrijkste inkomensbronnen voor de soevereine staten van Stad en Lande. De wijze van heffing per kerspel onder de verantwoordelijkheid van de plaatselijke schatbeurder maakte dat de verponding zorgde voor een uitermate zekere en stabiele inkomensstroom. In de achttiende eeuw genereerde ze meestal ruim een kwart van de totale belastingopbrengsten van de provincie.⁴ Door de schaarste van overig bronnenmateriaal in Groningen vormen de voor de heffing van deze belasting aangelegde verpondingsregisters een zeer belangrijke bron voor de bezitsverhoudingen in deze noordelijke provincie. De heerlijkheid Westerwolde ontbreekt jammer genoeg in de registers omdat deze toen politiek niet tot het gewest van Stad en Lande behoorde, maar sinds 1594 een Generaaliteitsland was.⁵ Rond het midden van de zeventiende eeuw is wel door de Raad van State getracht daar een verponding in te voeren, maar deze werd uiteindelijk door de bewoners van Westerwolde afgekocht met jaarlijks een vast bedrag (redemptie). Schatregisters werden er dan ook niet aangelegd.

2 ADMINISTRATIEVE ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Ontstaansgeschiedenis van de bron

In de zestiende eeuw en in ieder geval al in 1506 hief de landsheer in het Oldambt en in de Ommelanden zogenaamde jaartaxen. Eerst werd daarbij het totale te heffen bedrag over de dorpen omgeslagen door het vaststellen van kerspelquotes.⁶ Men hield rekening met de hoeveelheid en de kwaliteit van de grond, het laatste tot uiting komend in de huurwaarde: de hoeveelheid huur die jaarlijks van een bepaald stuk grond ontvangen kon worden. De kerspelquote werd nadien over de belastingplichtigen verdeeld naar rato van de oppervlakte cultuurland in gebruik of bezit: binnen het kerspel bestond vermoedelijk slechts één tarief.⁷ Dit kon doordat de kerspelen (in eerste instantie de parochies) vaak klein waren en veelal slechts één dorp omvatten. Na 1594 kwam het trouwens veelvuldig voor dat een predikant meerdere kerspelen bediende.

In 1540 werden er registers voor de jaartax opgemaakt, waarvan die van het Westerkwartier en van een klein deel van Hunsingo bewaard zijn gebleven.⁸ In 1555-1556 zijn er weer nieuwe lijsten samengesteld. Daarvan zijn echter alleen de totalen per kerspel bekend, op een enkel zeer klein fragment van het schatregister zelf voor Adorp na.⁹ Aan oudere gegevens bestaat er een lijst met achterstallige betalingen per kerspel uit 1516, en nog diverse korte lijstjes uit de jaren 1523-1530 met de namen van in die periode van de jaartax vrijgestelde burgers en hovelingen.¹⁰ Beide lijsten geven gedeeltelijk betaalde bedragen, gedeeltelijk hoeveelheden land. Tevens zijn er talloze rekesten, voornamelijk uit Hunsingo en Fivelingo, om teruggave van jaartax uit de periode 1581-1583 in verband met plunderingen door soldaten gedurende de Tachtigjarige Oorlog. Soms gaat het om het land in een heel kerspel, maar ook om individuele aanvragen.

In 1594 bezetten staatsgezinde troepen de stad Groningen (de zogenaamde reductie). Herenigd met de Ommelanden vormde zij daarna het gewest van Stad en Lande als onderdeel van de Unie van Utrecht. De Ommelanden omvatten daarbij de landschappen Hunsingo, Fivelingo en het Westerkwartier. De stad Groningen beheerste tevens het landschap Gorecht (rond de stad) en de beide Oldambten (inclusief de latere Veenkoloniën). Om aan de financiële verplichtingen aan de Staten-Generaal te voldoen voerde het gewest al in 1594 de generale middelen (de accijnzen en de belastingen op vee, het hoorngeld, en op de bezaaide landen, sinds 1606 ook het haardstedengeld, sinds 1622 het hoofdgeld of kapitaal en sinds 1623 het ambachts-, nering- en dienstbodengeld) in. De inning daarvan ging echter in eerste instantie wel met enige strubbe-

lingen gepaard.¹¹ Pas in 1600 werd het oude jaartax-systeem om de grond te belasten vervangen door de verponding.

In elk kerspel namen vertrouwenslieden de hoeveelheid en de kwaliteit van de grond op tussen mei en oktober 1600.¹² Desondanks waren de eerste verpondingsregisters ten dele ook gebaseerd op de oudere registers voor de jaartax. Daarnaast werd bij het bepalen van de huurwaarde per oppervlaktemaat rekening gehouden met de toen heersende omstandigheden. In het bijzonder een ongunstige waterstaatkundige situatie in deze jaren kon uitmonden in vergelijkenderwijs lage geschatte huurwaarden in bepaalde kerspelen. Dit werkte nog lang door, zoals bijvoorbeeld in het rond 1600 door landverlies geplaagde Oterdum, waar eeuwenlang een laag bedrag per oppervlaktemaat betaald werd. Jammer genoeg zijn voor het jaar 1600 alleen de totalen in oppervlaktemaat per kerspel in staatboeken bewaard gebleven.¹³ Het tarief van één verponding werd bepaald op $\frac{1}{5}$ van de jaarlijkse huurwaarde van de grond, waarbij rekening werd gehouden met de dijklasten die op de grond rustten.¹⁴

In het begin van de zeventiende eeuw voerden de Ommelanden en de stad een soms hoog oplopende strijd over de vraag of naast het land ook de huizen onder de verponding gebracht moesten worden, en vooral ook welke huizen daaraan mee moesten betalen.¹⁵ Opnieuw was sprake van een verponding van 20 procent van de huurwaarde. De Ommelanden meenden echter dat boerderijen vrijgesteld moesten worden, want volgens hen was de huurwaarde van de boerenplaatsen al gerekend onder de verponding op land. De stad was het hier natuurlijk niet mee eens en bijgevolg kwam er in de praktijk uiteindelijk niets van de verponding op huizen. Alleen op graanmolens werd sinds 1628 twee gulden per verponding geheven.¹⁶ Van de inspanningen om een verponding op huizen tot stand te brengen resteert slechts een kohier van huizen in het kerspel Zuidhorn rond 1630.¹⁷ Wel werd in 1628 definitief een belasting op haardsteden oftewel schoorstenen ingevoerd. Deze belasting was in 1600 (gedeeltelijk), in 1606 en vanaf 1622 op een meer tijdelijke basis geheven.¹⁸ Van de belasting op haardsteden zijn mij alleen registers op het niveau van de belastingbetaler voor Feerwerd, Rottum, Solwerd en Ulrum in 1678 bekend. Per gezin vermelden deze lijsten het verschuldigde bedrag aan hoofdgeld, hoorngeld, belasting op bezaaide landen, oorgeld op paarden en haardstedengeld.¹⁹

Al met al is het voor de zeventiende en achttiende eeuw moeilijk systematisch na te gaan wie er in Groningen woonhuizen bezat en/of bewoonde. Het sterkst geldt dit voor de Ommelanden. Voor de stad Groningen bestaat een onlangs gepubliceerde lijst uit 1659 met per huis de hoofdbewoners die moesten bijdragen in de 'borgerwacht'.²⁰ Voor het jaar 1765 is een stedelijk register gepubliceerd met per straat alle huizen, kamers, kelders en bovenwoningen met hun eigenaren die drekgeld verschuldigd waren.²¹ Van 1784 tot en met 1805 zijn dergelijke kohieren vrijwel jaarlijks in het stadsarchief beschikbaar.²²

De verpondingslijsten van 1600 waren nogal onvolledig. Naar aanleiding van onenigheid tussen de stad Groningen en de Ommelanden hierover werd in 1628 daarom een vrijwel permanente commissie tot redres (herziening) van de verponding ingesteld.²³ Deze zorgde er voor dat in 1630 nieuwe schatregisters tot stand kwamen. Een einde werd gemaakt aan diverse vrijdommen van lasten en tevens werd een deel van het buitendijkse land eindelijk onder de verponding gebracht. De nieuwe verpondingsregisters van 1630 waren dan ook vollediger dan de oude. Toch was het in verband met fouten en ook fraude nodig in de daaropvolgende jaren tot 1632 kleine verbeteringen en aanvullingen toe te voegen.²⁴ De registers weerspiegelen desondanks vooral toch de situatie in 1600. In 1656 en 1658 zijn nog een keer opnieuw nauwkeurige verpondingsregisters voor respectievelijk het Wold-Oldambt en het Klei-Oldambt opge maakt. Daarvan zijn meerdere exemplaren bewaard gebleven die gedeeltelijk dateren uit 1660, maar desondanks steeds de landgebruikers uit 1656 of 1658 lijken weer te geven.²⁵ De geheven bedragen stegen in eerste instantie flink, vooral als gevolg van de forse landaanwinning in het Oldambt in deze periode.²⁶ De nieuwere lijsten van 1660 werden daarna gemaakt in verband met een belastingverlaging na de eerdere verhoging.

Een voortdurend probleem vormden de nieuw ingedijkte landen, die volgens de stad ook onder de verponding gebracht moesten worden. De Ommelanden waren hier echter fel op tegen, onder meer omdat een dergelijke maatregel nieuwe inpolderingen zou belemmeren, maar natuurlijk ook omdat deze verpondingen vooral door Ommelanders opgebracht moesten worden.²⁷ In het bijzonder in de jaren tachtig van de zeventiende eeuw liep het conflict hierover hoog op. In deze jaren werden de zogenaamde 'noorder-ingedijkte' landen in kaart gebracht en vanaf 1690 moest daarvan, net als van andere recent ingedijkte gronden, daadwerkelijk verponding betaald worden: de extra verponding.²⁸ Een ander deel van de nieuwe gronden en ook de kwelders lijken zich nog lange tijd aan de verponding onttrokken te hebben.²⁹

De controverse rond het al dan niet onder de verponding brengen van de buitendijkse landerijen heeft een aantal landkaarten opgeleverd die in essentie naast de precieze plaats dezelfde informatie over de grond geven als de schatregisters. Zowel de omvang als de meier, maar nu ook de eigenaar van de stukken grond zijn op de kaarten vermeld. Dergelijke kaarten bestaan er voor de ingedijkte landen van Zuurdijk tot Hornhuizen (1685), van Hornhuizen tot Uithuizen (1685), van Usquert (1685), van Uithuizermeeden (1685), van Oosternieland tot Bierum (1685) van Midwolda, Midwolderhamrik en Oostwold (1690), van Beerta, Nieuw-Beerta en Ulsda (1690), van de uiterdijkslanden van Grijskerk, Niehove, Aalsum, Oldehove, Zuurdijk, Englum, Saaksum en Aduard (1702), van de nieuw toegemaakte gronden te Sappemeer en Hoogezand (1721) en van de ingedijkte landen onder Zuurdijk (1729).³⁰ Daarnaast is er uit 1701 een register met alle lange tijd buiten de verponding gebleven landen, met de namen van eigenaren en ten dele de gebruikers.³¹

In 1720 kwam het eindelijk tot een revisie, waarbij definitief alle nieuw ingedijkte landen en hooikwelders onder de verponding gebracht werden. In 1721 begon men ook met het heffen van verponding in de Veenkoloniën.³² Reeds in 1731-1732 werd echter deze belastingverplichting overgenomen door de stad Groningen. De landen welke voor 1687 ingedijkt waren vielen onder de reeds genoemde extra verponding. De landerijen ingedijkt na 1687 werden apart gerekend als de nieuwe verponding.³³ Mede in verband met al de perikelen omtrent de omvang der verpondingsplichtige landerijen verordonneerden de staten van Stad en Lande op 17 januari 1721 dat de schatbeurders nieuwe verpondingsregisters moesten opmaken. De bewaard gebleven lijsten stammen daarom veelal uit februari 1721, meestal weerspiegelen ze echter de situatie in 1720 of soms 1719.³⁴ In 1730 kwam er een vijftienvig jaar durende vrijstelling van verponding voor nieuw ingedijkte landen. Van een dergelijke vrijstelling was ook al in 1637 sprake geweest.³⁵

Uitvoering en procedures

In tegenstelling tot de generale middelen werd de verponding, evenals de vermogens- en successiebelasting in Groningen nimmer verpacht.³⁶ In elk kerspel zorgde een schatbeurder voor de afdracht van het bedrag waarvoor het kerspel aangeslagen was in het belastingkantoor van Groningen. De schatbeurder werd jaarlijks of voor twee jaar gekozen op de rekendag van het kerspel door diegenen die tenminste een bepaald bedrag in de verponding bijdroegen.³⁷ Veelal haalde de schatbeurder ook het zijlschot (de dijk- en waterschapslasten) op, en daarnaast eveneens de zeer lage bijdragen van een ieder in de kerspellasten. In het Oldambt werd het innen van kerspelbijdragen door de schatbeurder echter verboden.³⁸ In de Ommelanden werden de kerspellasten vaak geheel of gedeeltelijk geheven naar rato van de verponding.

De schatbeurder kon op verschillende wijzen beloond worden voor zijn inspanningen.³⁹ Bijna altijd was de feitelijk af te dragen kerspelquote iets lager dan het bedrag dat genoteerd stond in het verpondingsregister: het restant kon voor de schatbeurder zijn. Soms hoefde de schatbeurder voor enige jukken, grazen of deimten (de belangrijkste plaatselijke oppervlaktematen) geen verponding te betalen en in andere gevallen werd er een extra klein bedragje per gras geheven als loon voor de schatbeurder.

De wijze van inning van de verponding via schatbeurders was ongeveer gelijk aan die van de zestiende-eeuwse jaartaxen.⁴⁰ In 1612 werd de inning formeel geregeld.⁴¹ Na het uitschrijven van een verponding door de staten van Stad en Lande werden de schatbeurders aangeschreven en hadden ze drie weken de tijd om het vaste bedrag aan verponding van het kerspel (de kerspelquote) te innen en bij de ontvanger-generaal in te leveren. Bij vertraging kregen ze nog tien dagen uitstel, waarna de betref-

fende schatbeurder voor over tien dagen executie aangezegd werd. Na die tweede tien dagen volgde inbeslagname van de bezittingen van de schatbeurder en drie dagen later de gerechtelijke verkoop. De schatbeurder kon na 31 dagen ook het tot dan verzamelde geld en een lijst van wanbetalers overleggen aan de ontvanger-generaal. Via de rechter werden de wanbetalers in dat geval gesommeerd alsnog de verponding te voldoen, op straffe van gedwongen verkoop om de schuld te delgen. Het kerspel bleef ondertussen wel verantwoordelijk voor de betaling van de gehele kerspelquote. Het bedrag kwam daardoor uiteindelijk altijd geheel binnen. De verponding was daarmee een uitermate zekere inkomstenbron van de provinciale overheid.

De kerspelquote in de verponding was vastgesteld aan de hand van officiële verpondingslijsten, waarvan wel die uit 1630, 1660 (alleen het Oldambt) en 1721, maar niet de eersten uit 1600 bewaard zijn gebleven. Deze aanslag van ieder kerspel in de verponding was, eenmaal vastgesteld, uitermate onveranderlijk.⁴² De in 1600, 1630, 1660 en 1721 gemaakte verpondingslijsten waren namelijk de leidraad aan de hand waarvan de verponding geheven werd in de daarop volgende decennia. Nieuwe schatregisters kwamen er alleen als de provinciale overheid verwachtte dat de hoeveelheid landerijen vergroot was en in dat kader ook de belastbare opbrengst verhoogd kon worden. De schatbeurder als plaatselijke belastingontvanger moest intussen natuurlijk wel de veranderingen in de gebruikers bijhouden. Van de administratie die daarmee gepaard ging, is echter niets aanwezig in de provinciale archieven. Wel zijn er enkele lijsten en registers terug te vinden in kerspel- en familiearchieven.⁴³ Zo hielden de schatbeurders van Nieuwolda en Zuidbroek voor langere perioden in staatboeken per perceel of gebruiker bij hoeveel verponding er door ieder betaald moest worden. Voor Noordhorn bestaat er nog een boekje met aantekeningen van de inning van zes verpondingen bij alle belastingplichtigen in de jaren 1719-1720.

Doordat het bedrag dat ieder kerspel moest betalen vast lag en de ontvangst van het bedrag zeker was, staat elke verponding telkens als een totaalbedrag weergegeven in de zeventiende- en achttiende-eeuwse rekeningen van de provinciale ontvanger-generaal.⁴⁴ De opbrengst van één verponding was zo bijna altijd op de duit nauwkeurig hetzelfde, maar het aantal uitgeschreven verpondingen wisselde wel. In eerste instantie werd een verponding uitgeschreven, maar dit nam snel toe tot drie in 1678 en zes gedurende vrijwel de hele achttiende eeuw.⁴⁵ Eén van de verpondingen werd sinds het begin van de zeventiende eeuw met 10 procent verhoogd in verband met een eerder afgeschafte belasting op de verkoop van paarden, de paardenpacht. Daarnaast hieven de Ommelanden als afzonderlijk overheidslichaam zelf ook nog eens 1/8e deel van een verponding voor de bestrijding van de kosten van haar eigen uitgaven.⁴⁶

3 VISUELE KENNISMAKING

Het schatregister van 1630 geeft per kerspel (alfabetisch) de gebruikers van de belastingplichtige landerijen en de hoeveelheid grond die deze in gebruik hebben. De schatregisters van de Oldambten uit 1656 en 1658 geven dezelfde informatie. Blijkens de kopjes in het schatregister zouden zowel de eigenaren als gebruikers vermeld staan, maar in de praktijk wordt alleen de bekleemrechtelijke gebruiker genoemd. Het schatregister van 1721 is uitgebreider. Het geeft, net als de kaarten van nieuw ingedijkte landen uit de periode 1685-1729, naast de gebruiker of meier van de grond ook de eigenaar. Daarbij werd tevens het bedrag aangegeven dat aan de verponding betaald moest worden en vaak ook in hoeverre de landerijen meebetaalden aan het dijkonderhoud (zogenaamde dijkplichtige grazen). Het geringe aantal in 1771 en 1786 opgemaakte lijsten bevat weer opnieuw alleen de gebruikers van de grond.

- 1 Eerste pagina van het schatregister van Winschoten van 1630.
- 2 Eerste pagina van het schatregister van Finsterwolde – vallende onder het Wold-Oldambt – van 1656.
- 3 Schatregister van de landen van Nijenklooster onder het kerspel Jukwerd, d.d. 6 februari 1721.
- 4 Kaart van de uiterdijkslanden te Usquert in 1685, afschrift van 1686 door A. Tideman, met latere toegevoeging van de eigenaren en gebruikers rond 1750.

Winschoten

Luchtlanden ter pech.

Dematten.

Gindrich Garmont^d — — — 30 —

Evert Lubbert — — — 2 —

Jan Jurgens^d — — — 5 —

Jaich Jansz — — — 12 —

Korleff Smijder — — — 23 —

Jan Barchlago — — — 7 —

Gindrich Gindrich — — — 9 —

Evert Ailbert — — — 16 ¹/₂ —

Vier meet met
op d' 20^d Decemb 1631 — — — 2 —

96 ¹/₂

1
Schatregister van
Winschoten van
1630.

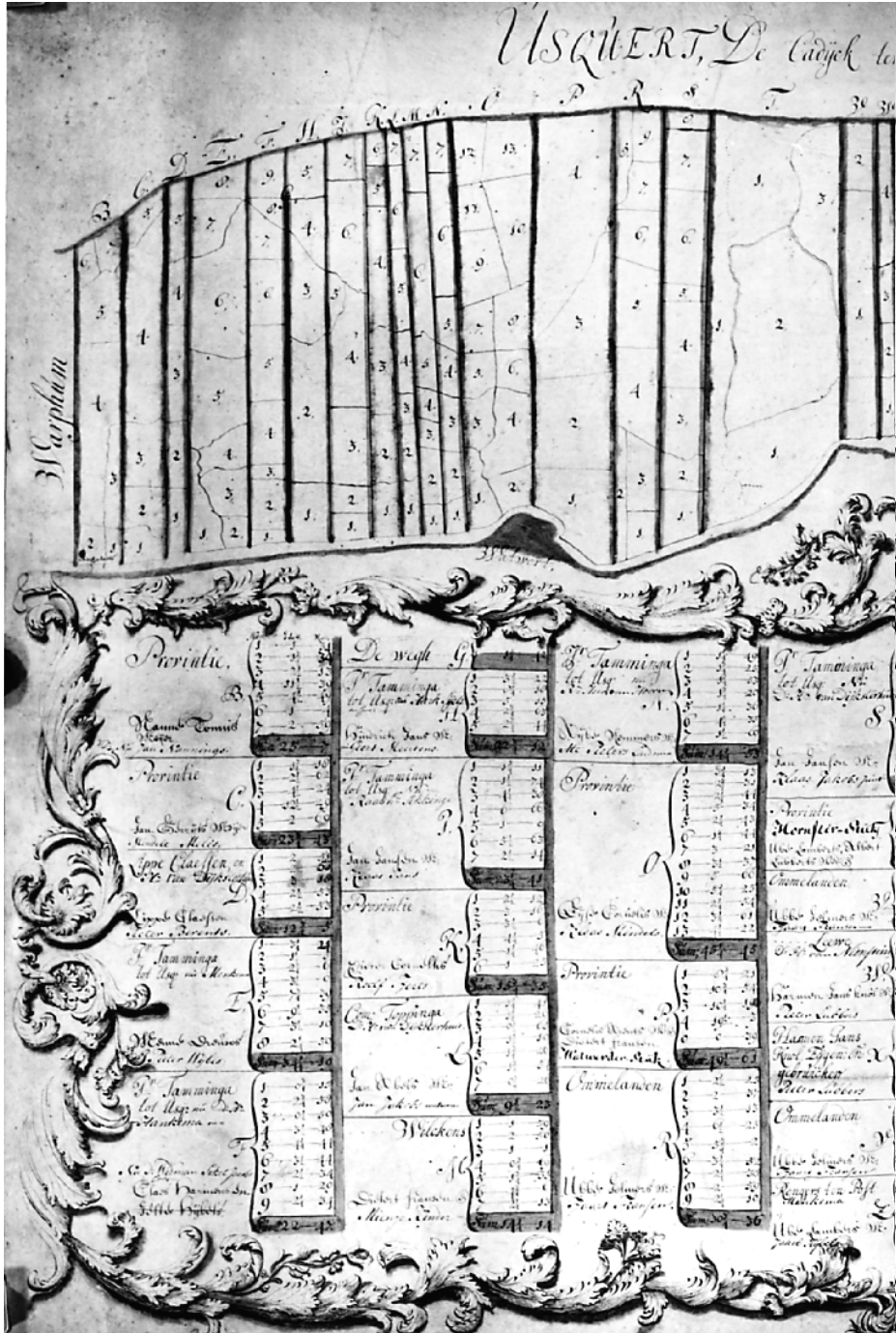
	ffrent d'ou Lande	ffrent d'ou Lande
Landcris in Borden ge loeg in finsterwoldt van polt poen Logiundus, in cridy d'ou by noudt gylt		
Clasmy die sijnenactis die geboringstocht der Landcris		
	Soijnt: 212nd: 400d:	9. 1 26 poen:
For Sictinga landt tot Subort Dooch achtend	23 — 0 — 16	9 — 0 — 11
Subort Dooch achtend		
Jornis Bartolomeus in p'fote Borden achtend	9 — 1 — 4	1 — 12 — 12
Subort Dooch achtend		
Spabborings Lude For Sictinga landt	8 — 2 — 3	2 — 10 — 1
	41 — 0 — 33	7 — 3 — 15

2
Schatregister van
Finsterwolve.

*Register der Eigenaren En Gebruikers der
Gelegen in de Heerlijkheit van ooswerwijtwert in welke*

<i>Eijgenars</i>	<i>Gebruikers der Landen</i>	<i>Alle Landen onder het Schat- register liggen Bij Dierikon</i>
<i>De Provincie van Stads en Landen</i>	<i>Claas Dercks</i>	<i>56</i>
<i>Provincie</i>	<i>Jacob Adens</i>	<i>56 $\frac{1}{4}$</i>
<i>Provincie</i>	<i>Coenraet Jans</i>	<i>58</i>
<i>Provincie</i>	<i>Hindrick Claoffen</i>	<i>16</i>
<i>Provincie</i>	<i>Roelof Ockes wed.</i>	<i>24 $\frac{1}{4}$</i>
<i>Provincie</i>	<i>Pieter Gaerts</i>	<i>6 $\frac{3}{4}$</i>
<i>Provincie</i>	<i>Swijssert Harms</i>	<i>25</i>
<i>Provincie</i>	<i>Luij Jans van Catmuis</i>	<i>13</i>
<i>Provincie</i>	<i>Hindrick Veghters</i>	<i>20</i>
<i>Provincie</i>	<i>Arent Hindrichs wed. tot ooswer- wijtwert</i>	<i>76 $\frac{1}{4}$</i>
		<i>349 $\frac{1}{2}$</i>

3
Schatregister van de
landen van Nijen-
klooster onder het
kerspel Jukwerd,
d.d. 6 februari 1721.



4
Kaart van de
uiterdijkslanden
te Usquert in 1685.

len Noorden.

30	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

USQUERT. USQUERT.

<p>Verriente</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	<p>Recht Sachts effe</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	<p>Diel. Dalken</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	<p>Recht Sachts effe</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
<p>Witte Goud</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	<p>Witte Goud</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	<p>Witte Goud</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	<p>Witte Goud</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td></tr> <tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		

USQUERT, gemeten met de mate van 500
 broeden opt sack, de roede langh 14 voet 7 duim
 en blijft ongemeten vijf roeden a 14 wei van de kop
 van de ende dyck, de overige of minder dyck luttal in
 eerste sluck wyrecket, de nieuwe dyck tot an de
 kop toe gemeten, en by t laatste sluck gerekent.

Copia gemaeckt door Vermeulen
 Dierck van, 1600,

4 BRONKRITISCH COMMENTAAR

Interpretatie en betrouwbaarheid van de gegevens in de bron

De gegevens in de verpondingsregisters moeten als vrij betrouwbaar worden beschouwd. De registers hebben namelijk jarenlang als basis geëind voor de belastingheffing. De fiscale omvang van het landbezit hoeft echter niet geheel overeen te komen met de werkelijkheid, omdat soms stukken grond van belasting vrijgesteld kunnen zijn. Daarbij was het natuurlijk aantrekkelijk om voor een geringere oppervlakte in het register te staan. Vergelijking met gegevens uit koopakten laat zien dat de opgaven desondanks in grote lijnen correct zijn. Hoewel de verpondingsregisters kunnen gelden als redelijk betrouwbaar, zijn ze niet volledig: alleen de wat grotere percelen werden aangeslagen. Stukken land die kleiner zijn dan ongeveer een kwart hectare komen er veelal niet in voor. De zeer kleine landgebruikers en bezitters, waaronder de eigenaren van een huis met erf, onttrekken zich geheel aan de waarneming. De verpondingsregisters zijn dan ook, mede gezien het grote aantal landloze landarbeiders en ambachtslieden en dergelijke in Groningen, ongeschikt om inzicht te krijgen in het aantal huishoudens.

De verpondingslijsten geven verschillende tarieven per gras, juk of deimt voor de diverse stukken grond. Menigmaal, maar lang niet altijd, zijn deze tarieven gelijk voor het hele kerspel. Het was de bedoeling dat de hoogte van de tarieven zou corresponderen met de kwaliteit van de grond (de huurwaarde), maar in de praktijk was dit maar ten dele het geval. Volgens Van Winter zouden de tariefsverschillen inderdaad van oorsprong wel degelijk reële verschillen in de huurwaarde van de grond weerspiegelen.⁴⁷ Het is echter de vraag of dat op een erg betrouwbare manier gebeurde, blijkens het naast elkaar bestaan van de aanslag in het reeds genoemde Oterdum van 1 stuiver per deimt en die in het er dichtbij gelegen Weiwerd van 5 stuivers en 3 duiten per deimt. De tarieven werden in ieder geval nimmer aangepast na 1630.

De verschillen in tarieven reflecteren tevens het gebruik van oppervlaktematen van verschillende omvang in de diverse kerspelen. Een overzicht van de wisselende omvang van de grazen, jukken, deimten en roeden wordt gegeven in de dissertatie van Priester.⁴⁸ Daarbij kan nog aangetekend worden dat pas vanaf 1637 alle deimten in het Oldambt in de verponding ongeveer 0,58 ha (schatdeimt) maten, maar de daarna nieuw ingedijkte gronden gemeten werden met deimten van 0,5021 ha (koopdeimt). De chaos in, zelfs door de tijd heen veranderende oppervlaktematen in de provincie Groningen, maakt het noodzakelijk om steeds in het achterhoofd te houden met welke maat gemeten werd en hoe groot die op dat moment was.

Het is moeilijk om aan de hand van de verpondingsregisters het landbezit van personen nauwkeurig te reconstrueren, vooral omdat velen in Groningen geen achternaam hadden voor 1811. Vaak komen meerdere mensen met dezelfde voornaam en patroniem voor, terwijl de namen van echtgenotes niet vermeld worden. Dit probleem doet zich vooral voor bij eigenaren en gebruikers van land in meerdere kerspelen. In 1721 komt nogal eens de vermelding 'en consorten' voor, in het bijzonder bij de eigenaren, zonder dat gespecificeerd wordt wie precies die consorten waren. De bron is in dat opzicht dus niet geheel nauwkeurig.⁴⁹ Voor de schatregisters van 1721 moet daarbij opgemerkt worden dat niet zelden meerdere eigenaren bij één stuk land vermeld staan, zonder dat duidelijk is welk aandeel iedere eigenaar had.

Problematisch is ook dat voor de jaren waarin schatregisters van de verponding bewaard zijn, deze schatregisters niet compleet zijn voor de hele provincie. Gewezen is reeds op het ontbreken van verpondingskohieren voor het generaliteitsland Wedde en Westerwolde. Ook wat betreft de rest van de provincie zijn de verpondingskohieren voor geen enkel jaar geheel compleet. Voor de lijsten van 1630 geldt dat nogal wat land, in het bijzonder de gehele Veenkoloniën, niet onder de verponding gebracht werd. Daarnaast ontbreken de lijsten van Beerta, Garnwerd, Grijskerk, Lesterhuis, Lucaswolde, Menkeweer, Muntendam en Selwerd en is het register van Oosterwijtwerd onvolledig.⁵⁰

Voor 1721 ontbreken opnieuw de Veenkoloniën, met uitzondering van een deel van de Pekela, en zijn voor dat jaar niet alle andere registers bewaard gebleven. Een niet onbelangrijk deel van de beschikbare kohieren voor het Westerkwartier en voor enkele kerspelen in Hunsingo en Fivelingo stammen uit 1771 en vooral uit 1786, ten dele in verband met het eveneens gaan belasten van nieuw gewonnen grond in deze kerspelen.⁵¹ In enige schatregisters in het Gorecht ontbreekt in 1721 de omvang van de stukken grond en staat alleen het te betalen bedrag aan verponding vermeld, terwijl de kerspelen Lucaswolde en Hornhuizen alleen namen zonder enige indicatie van de omvang van het in gebruik zijnde land geven.

De kaarten die in de jaren 1685-1729 opgemaakt zijn ten behoeve van de uitbreiding van de verponding vertonen het euvel dat steeds slechts een deel van de kerspelen weergegeven is. Boerenplaatsen die gedeeltelijk binnen de dijken liggen staan er dus onvolledig op.

Van zowel de verponding van 1630 als van 1721 zijn indices op voornaam en achternaam van de gebruikers en voor 1721 van de eigenaren op het Rijksarchief Groningen beschikbaar. De index voor 1721 (bevat tevens de aanwezige lijsten van 1771 en 1786) heeft daarbij wel het nadeel dat alleen de naam en niet de hoeveelheid grond geklapperd is, zodat ook het schatregister geraadpleegd moet worden. De originele schatregisters van 1630 bieden daarentegen nauwelijks meer informatie dan de gemaakte index.⁵²

Gerelateerde en toetsingsbronnen

De verpondingskohieren van 1630, 1656/1658 en 1721 kunnen niet systematisch gecontroleerd worden. Ze vormen, vooral voor de Ommelanden, vaak de enige bron voor landgebruik en bezit. In bepaalde gevallen kunnen de kloosterrekeningen en andere financiële administraties van overheden en instellingen met grondbezit uitkomst bieden.⁵³ Terwijl in de Ommelanden koopakten en dergelijke van voor 1750 slechts fragmentarisch bewaard zijn, kunnen de gegevens in de verpondingslijsten in de Oldambten wel enigszins vergeleken worden met informatie uit verzegelingen.⁵⁴

Een met de verpondingen vergelijkbare bron vormen de zijlschotregisters, in het bijzonder die van 1755.⁵⁵ Systematische overzichten van belastingbetalers en de door hen betaalde belastingen zijn er verder weinig. Belangrijk is in dat opzicht wel het taxatiekohier van 1730.⁵⁶ Voor het landschap Fivelingo is er een hoofdgeldregister uit 1670, dat per gezin naast het aantal inwoners ook het aantal beesten geeft.⁵⁷ Uit de eerste helft van 1662 is een register op naam bewaard gebleven van belastingplichtigen met betalingen van de belasting op rundvee, paarden en bezaaide landen in het Oldambt.⁵⁸

Het grote probleem bij de verpondingsregisters is het ontbreken van de precieze ligging van elk stuk grond in het kerspel. Alleen door inventief onderzoek, in het bijzonder door het reconstrueren van de eigendomsgeschiedenis van stukken grond tot aan het moment van het opmaken van het kadaster, is deze precieze plaats toch nog terug te vinden. Soms kan iets opgemaakt worden uit de volgorde van de inschrijvingen. Indien dit niet alfabetisch op naam gebeurde, werden de landerijen wel eens op volgorde van hun ligging genoteerd. Een ander hulpmiddel in deze kan het reeds genoemde kaartmateriaal uit 1685-1729 zijn, gemaakt in verband met het vergroten van het aantal belastingplichtige landerijen aan de kust. Ook de uitgebreide en recent uitgegeven collectie kaarten van provincielanderijen en stadlanderijen, stammend uit de jaren 1722-1736, kunnen van nut zijn bij de plaatsbepaling.⁵⁹ Hierin worden namelijk eveneens de namen van de eigenaren en gebruikers van de buurgronden (zwetten) van de provinciale en stadsboerderijen vermeld. In de kaartverzameling van het Rijksarchief Groningen en de collectie Kaarten en Plans Gemeentearchief Groningen zijn daarnaast nog diverse andere kaarten uit de zeventiende en achttiende eeuw te vinden die fragmentarische informatie geven over de namen van de eigenaren en gebruikers van kleine delen van de provincie.

De opvolger van de verponding was de grondbelasting, een voorganger van de kadastrale belasting.⁶⁰ Waarschijnlijk zijn in dat kader in 1806 kohieren van vaste goederen opgemaakt, waarbij men van landerijen en nu ook van huizen de gebruikers (oftewel vast-beklemden meiers) registreerde. Slechts de kohieren van Hunsingo en van het stadsgebied (waarin, naast de bekleemrechtelijke gebruikers ook de eigenaren) zijn nog aanwezig.⁶¹ In de provincie Groningen is de administratie van de

vanaf 1812 ingevoerde grondbelasting wel grotendeels bewaard gebleven.⁶² Bij deze grondbelasting werd in vergelijking met de verponding een veel duidelijker onderscheid gemaakt naar de kwaliteit van de landen en maakte men gebruik van één oppervlaktemaat. Opnieuw werden in de registers slechts de gebruikers vermeld, daar deze belastingplichtig waren.⁶³

Mogelijke gebruikswijzen van de bron in historisch onderzoek

De verpondingsregisters zijn zeer geschikt om inzicht te geven in de verdeling van het (beklemd) landgebruik per kerspel over de boerderijen van verschillende omvang en de gemiddelde grootte van die boerderijen.⁶⁴ Combinatie met de latere grondbelastingsregisters en de zijlschotregisters van 1755 maken het mogelijk voor een groot aantal kerspelen de ontwikkelingen vanaf 1630 (in een enkel geval vanaf 1540) tot aan het begin van de negentiende eeuw te schetsen.⁶⁵ De omvang van de boerderijen is mede van belang omdat als eis aan de eigenerfde Ommelander landdagcomparanten een eigendom van dertig grazen of bijna vijftien ha gesteld werd. Als eigenerfden in een kerspel afwezig waren, dan konden volmachten aangesteld worden, maar die moesten ten minste twaalf grazen of ruim vijf ha in gebruik of eigendom hebben.⁶⁶ Doordat in de verponding van 1721 de eigenaren eveneens vermeld staan, kan voor dat jaar de verdeling van de grondeigendom per kerspel over de diverse soorten eigenaren berekend worden: de provincie, de stad, de Ommelanden, de stedelijke instellingen, de kerspelkerken, de landjonkers, de stedelijke regenten en patriciërs en de overige eigenaren (vooral boeren en renteniers wonende op het platteland).⁶⁷

De verponding uit 1721, die zowel eigenaren als gebruikers geeft, is veel gebruikt in boerderijenboeken om de bewonersgeschiedenis van die boerderijen terug te voeren tot dat jaar.⁶⁸ Deze boerderijgeschiedenissen beginnen soms in de zestiende of zeventiende eeuw, anders in ieder geval in de achttiende eeuw. Het verpondingskohier van 1630 is voor deze publicaties niet altijd bruikbaar. Vanwege de weinige bronnen uit de zeventiende eeuw is het vaak moeilijk de geschiedenis van een boerderij zo ver in de tijd terug te voeren. Het kohier neemt wel een zeer belangrijke plaats in als bron van namen uit de zeventiende eeuw en is zo van nut voor genealogisch onderzoek. Aan de hand ervan kan eveneens de geografische spreiding in het voorkomen van bepaalde typen achternamen en mannelijke voornamen bestudeerd worden.⁶⁹

De verpondingskohieren kunnen tevens gebruikt worden om de bevolking van een kerspel sociaal te stratificeren aan de hand van het landgebruik, en in 1721 ook de landeigendom. Daarbij moet wel aangetekend worden dat zelfs op het sterk agrarische Groningse platteland veel mensen buiten de landbouw een goed bestaan konden vinden en geen land bezaten en gebruikten. Buiten het reeds genoemde taxatiekohier van

1730 zijn er slechts enige fragmentarisch bewaard gebleven lijsten van betalers in de vermogensheffingen van 1692 en 1702 voor delen van de provincie Groningen aanwezig.⁷⁰

NOTEN

- 1 Vrij naar: *De Grote Oosthoek; Encyclopedie en woordenboek* 19 (7e druk; Utrecht 1980) 534.
- 2 W.J. Formsma, 'Beklemrecht en landbouw; Een agronomisch-historische studie over het beklemrecht in Groningen, in vergelijking met de ontwikkelingen elders', *Historia Agriculturae XIII* (Groningen 1981) 7-135. Zie ook het broncommentaar over de Groningse provinciale rekeningen van de voormalige kloosterlanderijen in deze bundel.
- 3 I.B.M. Matthey, 'Op fiscaal kompas; Een bijdrage tot de economische geschiedenis van het gewest Groningen in de 17e en 18e eeuw, met toespitsing op de dorpen in de huidige gemeente Stedum' in: I.B.M. Matthey ed., *Westeremden; het verleden van een Gronings terpdorp* (Groningen 1975) 195-360, met name 230; Klapper op de schatregisters van de verponding, 1630; Statenarchief 2133-2136 (Groningen 1991) 3.
- 4 Matthey, 'Op fiscaal kompas', 215.
- 5 P.J. van Winter, *De lijsten der hoogstaangeslagenen in het departement van de Westereems* ('s-Gravenhage 1951) 37-45. Voor Westervolde bestaan wel zogenaamde registers van het hoendergeld, een belasting op huizen: Groningen, GA, Stadsarchief voor 1594, inv. nr. 942; Ibidem, Stadsarchief na 1594, inv. nrs. 370-373. Transcripties van de oudste zijn te vinden in C.J. Wegman, *Register van hoenderbelasting des gerichtes Westervolde 1568-1575, 1589-1593* (Wierden 1982); F. Ebbens, *Hoenderbelasting van Bellingwolde en Blijham 1568-1575, 1589-1593* (Groningen 1985) (typescript, Groningen, RA, bibliotheek).
- 6 Voor de kerspelgrenzen zie B.W. Siemens, *Historische atlas van de provincie Groningen* (Kaarten plus Toelichting) (Groningen 1962).
- 7 Matthey, 'Op fiscaal kompas', 254; C. Tromp, *De Groningse kerspelarchieven* (Groningen 1982) 7 en 22. H.O. Feith, *Over de karspellasten van Grijpskerk* (Groningen 1840) 112-114.
- 8 Gedrukt in R.H. Alma, 'Het schatregister voor de jaartax van 1540', *Gruoninga* 36 (1991) 58-89. Vindplaats: Groningen, RA, Ommelander Archief, inv. nr. 39 en Ibidem, Familiearchief Ewsum, inv. nr. 136.
- 9 Ibidem, Archieven staten van Stad en Lande (Statenarchief), inv. nr. 706. Gedrukt in R.H. Alma, 'Het schatregister voor de jaartax van 1556 en het Huis te Adorp', *Gruoninga* 38 (1993) 167-171. Zie ook Ibidem, Familiearchief Clant van Hanckema, inv. nr. 201* (later afschrift van 1555); Ibidem, Ommelander Archief, inv. nr. 1064 (1598).
- 10 Aurich, Niedersachsisch Staatsarchiv, Rep 4, CI 9, nr. 22. Arnhem, RA, Hertogelijk archief, inv. nrs. 155, 1336, 1338; Groningen, RA, Archieven van de Hoge Justitie Kamer in Groningen, inv. nr. 657 (met dank aan R.H. Alma).
- 11 W.J. Formsma, 'De landsheerlijke periode' in: W.J. Formsma ed., *Historie van Groningen; Stad en Land* (Groningen 1976) 173-206, met name 237.
- 12 J. de Bruijn, 'Plakkaten van Stad en Lande; Overzicht van Groningse rechts-

- voorschriften in de periode 1594-1795', *Historia Agriculturae XIV* (Groningen 1983) 40, 49, 86; Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 66-74; Feith, *Over de karspellasten*, 124.
- 13 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nr. 707 en het vrijwel identieke inv. nr. 2132.
 - 14 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 61-65, 94-95.
 - 15 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 22, 65-66.
 - 16 Matthey, 'Op fiscaal kompas', 281-282; Klapper op de verponding, 1630, 3. Registers van de verponding op molens zijn niet bewaard gebleven.
 - 17 Groningen, RA, Ommelander Archief, inv. nr. 1068.
 - 18 Matthey, 'Op fiscaal kompas', 229-230.
 - 19 Groningen, RA, Ommelander Archief, inv. nr. 1061.
 - 20 W.G. Doornbos en D.F. Kuiken, *De burgeraandelen van de stad Groningen; Een bevolkingslijst uit 1659* (Groningen 1993).
 - 21 P.J.C. Elema, *Huiseigenaren van de stad Groningen 1765* (Groningen 1995).
 - 22 Groningen, GA, Stadsarchief 1594-1815, inv. nrs. 138-139, 161-162.
 - 23 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 76.
 - 24 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 66. Klapper op de verponding, 1630, 4.
 - 25 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nrs. 708, 709, 2138 en 2140 (Wold-Oldambt); inv. nrs. 2139 en 2141 (Klei-Oldambt).
 - 26 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 77-79.
 - 27 Matthey, 'Op fiscaal kompas', 255.
 - 28 De Bruijn, *Plakkaten*, 166, 180, 204.
 - 29 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 80-81.
 - 30 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nrs. 1425-1431, 1442-1443; Ibidem, Kaartverzameling, stamnr. 339, 1089, 1199, 1216, 1280, 1321, 1339, 1385, 1445, 1814, 1815. Gedeeltelijk vrijwel identiek in Groningen, GA, Kaarten en Plans, inv. nrs. 849, 851, 857, 897, 950, 952, 1139, 1844, 1845. Groningen, RA, Kaartverzameling, stamnr. 1433 en 1462 geeft voor Uithuizen en Usquert ook de eigenaren en gebruikers rond 1750.
 - 31 Groningen, RA, Ommelander Archief, inv. nr. 1071.
 - 32 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 88-89.
 - 33 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 81-82.
 - 34 De Bruijn, *Plakkaten*, 226, 238.
 - 35 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 80.
 - 36 Matthey, 'Op fiscaal kompas', 201-203, 206.
 - 37 Tromp, *De Groningse kerspelarchieven*, 99-100, 151-152, 207.
 - 38 Feith, *Over de karspellasten*, 11-12, 40, 108.
 - 39 Feith, *Over de karspellasten*, 142.
 - 40 Feith, *Over de karspellasten*, 104-107.
 - 41 Tromp, *De Groningse kerspelarchieven*, 22-23, 99-100, 151-152; Feith, *Over de karspellasten*, 133.
 - 42 Zie voor een lijst kerspelquoten uit 1679: Groningen, RA, Statenarchief, inv. nr. 2317. Feith, *Over de karspellasten*, 134-140, geeft een lijst uit 1721.

- 43 Bijvoorbeeld lijsten in: Ibidem, familiearchief Trip, inv. nr. 560 (Leens 1663); Ibidem, huisarchief Nienoord, inv. nr. 637 (Noordwijk 1680); Ibidem, huisarchief Menkema en Dijksterhuis, inv. nr. 82 (Saaxemhuizen 1740, 1742 en ongedateerd); Ibidem, kerspelarchief Oostwold, inv. nr. 9 (1720, 1773, 1784 en ongedateerd). Registers in: Ibidem, familiearchief Bennema, inv. nr. 12a (-Noordhorn 1718-1720); Ibidem, kerspelarchief Nieuwolda, inv. nrs. 1-5 (1713-1835); Ibidem, kerspelarchief Zuidbroek, inv. nr. 2 (1720-1747); Ibidem, kerspelarchief Muntendam, inv. nr. 2 (1790-1817) (met dank aan Willem Doornbos).
- 44 Ibidem, Statenarchief, inv. nrs. 1817-2018.
- 45 Feith, *Over de karspellasten*, 126-127.
- 46 Matthey, 'Op fiscaal kompas', 254.
- 47 Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 89, 101-103.
- 48 P.R. Priester, *De economische ontwikkeling van de landbouw in Groningen 1800-1910* (Wageningen 1991) 497-502. Zie ook Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 91-104.
- 49 P.C.M. Hoppenbrouwers, 'Grondgebruik en agrarische bedrijfsstructuur in het Oldambt na de vroegste inpolderingen (ca. 1630 - ca. 1720)' in: J.H.N. Elerie en P.C.M. Hoppenbrouwers ed., *Het Oldambt, deel 2; Nieuwe visies op geschiedenis en actuele problemen* (Groningen 1991) 73-95, met name 74-75.
- 50 Vergelijk ook: Klapper op de verponding, 1630, 5.
- 51 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nr. 2144.
- 52 Klapper op de verponding, 1630. Klapper op de schatregisters van de verponding, 1721 (SA 2145-2146) (Groningen 1989).
- 53 Zie het broncommentaar over de Groningse provinciale rekeningen van de voormalige kloosterlanderijen in deze bundel.
- 54 Zie het broncommentaar over de protocollen van verzegelingen in deze bundel.
- 55 Zie het broncommentaar over de zijlschotregisters in deze bundel.
- 56 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nr. 2217: kohier taxatiegeld 1730-1731.
- 57 Ibidem, Ommelander Archief, inv. nr. 1059: ontvangen impost op het hoofdgeld in Fivelgo 1670.
- 58 Ibidem, Ommelander Archief, inv. nr. 1058.
- 59 M. Schroor, *De Atlas der Provincie landerijen van Groningen (1722-1736)* (Groningen 1996); Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen (1724-1729)* (Groningen 1997).
- 60 Zie P. Kruizinga, 'De kadastrale legger en aanverwante bronnen, 1812-1990', in: G.A.M. Van Syngel ed., *Broncommentaren 3* (Den Haag 1997) 17-73.
- 61 Groningen, RA, Archieven Gewestelijke Besturen, inv. nrs. 437-442: Groningen, GA, Stadsarchief 1594-1815, inv. nrs. 582-583.
- 62 Zie Van Winter, *Lijsten hoogstaangeslagenen*, 156-182.
- 63 Groningen, RA, Provinciaal Archief, E 29, inv. nr. 2: leggers van de grondbelasting bebouwd en onbebouwd. R.F.J. Paping, *Voor een handvol stuivers; Werken, verdienen en besteden: de levensstandaard van boeren, arbeiders en middenstanders op de Groninger klei, 1770-1860* (Groningen 1995) 318-319. Op het Rijksar-

- chief Groningen is een gedeeltelijke klapper op naam van de gebruiker aanwezig van de onbebouwde gronden: R.F.J. Paping, Klapper op landgebruikers in de kleigebieden rond 1816 (Groningen 1991).
- 64 Voor 1721 in negentien kerspelen zie W.J. Formsma, 'Jonkers en boeren op de Ommelander landdag in de eerste helft der achttiende eeuw', *Groninger volksalmanak* (1974-1975) 66-90, i.h.b. 74-75.
- 65 Voor zestien dorpen in het Oldambt 1639, 1656-1660 en 1721: P.C.M. Hoppenbrouwers, 'Grondgebruik en agrarische bedrijfsstructuur', 75-85; Voor Hoogkerk 1755, 1786 (in plaats van 1721 aanwezig) en 1816 zie G.A. Collenteur en R.F.J. Paping, 'Arbeid van boerderij naar fabriek' in: P. Kooij ed., *Dorp naast een stad; Hoogkerk 1770-1914* (Assen 1993) 35-36. Voor Aduard 1540, 1631 en 1786 (in plaats van 1721 aanwezig) zie H. Feenstra, 'De landbouw vóór 1800' in: H. Boels en J. Arkema ed., *Eén klooster, drie dorpen; Geschiedenis van Aduard, Den Ham en Den Horn 1192-1992* (Bedum 1992) 121-130, met name 130.
- 66 W.J. Formsma, 'Jonkers en boeren op de Ommelander landdag', 66-68, 74-76.
- 67 H. Feenstra, *De bloeitijd en het verhaal van de Ommelander adel (1600-1800)* (Groningen 1981) 11-12, 359, 377-379: alleen voor de adel. Vergelijk Paping, *Voor een handvol stuivers*, 184-185.
- 68 Voor een overzicht zie het broncommentaar over de protocollen van verzegelingen in deze bundel, bijlage B.
- 69 H. Feenstra, 'De ontfrissing van Groningen nogmaals bekeken. Naamgevingspatronen in het Westerkwartier, 1540-1631', *Driemaandelijke bladen* 43 (1991) 18-49.
- 70 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nr. 2217: kohier taxatiegeld 1730-1731. Ibidem, Archieven van de staten van Stad en Lande, inv. nr. 2175: 200° penning in Hunsingo in 1691-1692; Ibidem, Familiearchief Bolhuis, inv. nr. 13: kohieren 400° penning van een deel van Hunsingo in 1692 en 1702. Groningen, GA, Stadsarchief 1594-1815, inv. nr. 1027: kohieren 400° penning van Westerkwartier en Fivelingo in 1702.
- 71 Paping, *Voor een handvol stuivers*, 311-312.

BIJLAGEN

A Vindplaatsen

- 1516, 1523-1530 (fragmenten): Aurich, Niedersachsisch Staatsarchiv, Rep 4, CI 9, nr. 22; Arnhem, Rijksarchief (RA), Hertogelijk Archief, inv. nr. 1338
- 1540 (gedeeltelijk): Groningen, RA, Ommelander Archief, inv. nr. 39; Ibidem, Familiearchief Ewsum, inv. nr. 136
- 1555 (alleen verdeling op kerspel niveau): Ibidem, Archieven van de staten van Stad en Lande (Statenarchief), inv. nr. 706
- 1600 (met aanpassingen tot 1612, alleen verdeling op kerspelniveau): Ibidem, Statenarchief, inv. nr. 707
- 1630 (met aanpassingen tot 1632): Ibidem, Statenarchief, inv. nrs. 2133-2136
- 1656-1660 (Oldambt): Ibidem, Statenarchief, inv. nrs. 708-709 (identiek aan inv. nrs. 2138 en 2140); inv. nrs. 2139 en 2141 (identiek aan Groningen, RA, Ommelander Archief inv. nr. 1069)
- 1685-1729 (kaarten van nieuw onder de verponding gebrachte landen): Ibidem, Kaartverzameling, stamnrs. 339, 1089, 1199, 1216, 1280, 1321, 1339, 1385, 1433, 1445, 1462, 1814, 1815; Ibidem, Kaarten en Plans, inv. nrs. 849, 851, 857, 897, 950, 952, 1139, 1844, 1845 (gedeeltelijk identiek aan die in Ibidem, Kaartverzameling)
- 1701 (buiten de verponding gebleven landen): Ibidem, Ommelander Archief, inv. nr. 1071
- 1721, ten dele 1771 en 1786: Ibidem, Statenarchief, inv. nrs. 2143-2144 (vrijwel identiek afschrift: inv. nrs. 2145-2146).

B Gedrukte bronnen, literatuur en toegangen

- Alma, R.H., 'Het schatregister voor de jaartax van 1540', *Gruoninga* 36 (1991) 58-89.
- Bruijn, J. de, 'Plakkaten van Stad en Lande; Overzicht van Groningse rechtsvoorschriften in de periode 1594-1795', *Historia Agriculturae* XIV (Groningen 1983).
- Feenstra, H., 'De ontfrising van Groningen nogmaals bekeken. Naamgevingspatronen in het Westerkwartier, 1540-1631', *Drie-maandelijkse bladen* 43 (1991) 18-49.
- Feith, H.O., *Over de karspellasten van Grijpskerk* (Groningen 1840).
- Formsma, W.J., *Inventaris van de archieven der staten van Stad en Lande (1594-1798)* ('s-Gravenhage 1958).
- Gewestelijke financiën ten tijde van de Republiek der Verenigde Nederlanden, III Groningen (1594-1795)*. Van der Ent, L. en V. Enthoven ed. Rijks

- Geschiedkundige Publicatiën, Kleine serie nr. 94 (Den Haag 2001).
- Klapper op de schatregisters van de verponding, 1630; Statenarchief 2133-2136 (Groningen 1991) (aanwezig Groningen, RA).
- Klapper op de schatregisters van de verponding, 1721 (SA 2145-2146) (Groningen 1989) (aanwezig Groningen, RA).
- Matthey, I.B.M., 'Op fiscaal kompas; Een bijdrage tot de economische geschiedenis van het gewest Groningen in de 17e en 18e eeuw, met toespitsing op de dorpen in de huidige gemeente Stedum' in: I.B.M. Matthey ed., *Westeremden; het verleden van een Gronings terpdorp* (Groningen 1975) 195-360.
- Siemens, B.W., *Historische atlas van de provincie Groningen* (Kaarten plus Toelichting) (Groningen 1962).
- Tromp, C., *De Groningse kerspelarchieven* (Groningen 1982).
- Winter, P.J. van, *De lijsten der hoogstaangeslagenen in het departement van de Westereems* ('s-Gravenhage 1951).

C Begrippenlijst

- beklemde meier
gebruiker van gehuurde (of eigenlijk beklemde) grond die een in de loop van de achttiende eeuw steeds sterker wordend recht kreeg op die gebruikte grond, in vergelijking met de oorspronkelijke eigenaar.
- haardstedengeld
belasting op aantal haardsteden. In Groningen betaalden ambachtelijke ovens dubbel en moest ook betaald worden voor plaatsen waar boter werd gemaakt van zeven of meer koeien.⁷¹
- huurwaarde
hoeveelheid huur die jaarlijks van een bepaald stuk grond of van een huis ontvangen kon worden.
- jaartax
jaarlijks aan de landheer af te dragen bedrag aan belastingen.
- kerspel
oorspronkelijk de geografische aanduiding van een parochie, echter na 1594 steeds meer vooral het niveau waarop belasting geheven wordt.
- schatbeurder
diegene die in een kerspel de verponding en soms nog andere belastingen inde.
- schatregister
overzicht van alle belastingplichtige landgebruikers met de hoeveelheid grond die elk in gebruik had en de bedragen die ze daarvoor moesten betalen.

verponding

belasting op onroerend goed. In Groningen werd deze in de zeventiende en achttiende eeuw slechts geheven op landerijen en graanmolens.